

Nr 65.

Ankom till riksdagens kansli den 4 juni 1946 kl. 4 em.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om översyn av gällande bestämmelser angående vägnämnds arbetsuppgifter och befogenhetsområde, m. m.

(2:a avd.)

Jordbruksutskottet har till behandling i ett sammanhang förehåft följande inom riksdagen väckta till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

1) II: 114 av herr *Jonsson* i Haverö, däri hemställts, att riksdagen ville i framställning till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av gällande bestämmelser angående vägnämnds arbetsuppgifter och befogenhetsområde i syfte att dessa bestämmelser genom avfattning och tillämpning bringas i full överensstämmelse med uppgivna utgångspunkter för tillkomsten av dylik nämnd, ävensom att Kungl. Maj:t ville, efter utredning av ordningen och sättet för en önskvärd samverkan mellan statens vägförvaltning och lokala intressen till främjande av en ändamålsenlig utveckling av det allmänna vägväsendet i dess helhet, för riksdagen framlägga därav föranledda förslag;

2) I: 180 av herr *Johansson, Johan Bernhard, m. fl.*, och II: 279 av herr *Staxäng m. fl.*, likalydande, däri hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta om inrättandet av vägombudsstämma inom varje vägnämndsområde i enlighet med de riktlinjer, som uppdragits i motionerna, samt att vederbörande utskott måtte erhålla uppdrag att utarbeta därför erforderlig författningstext.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för nämnda yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionerna.

Utskottet har i därför föreskriven ordning införskaffat utlåtande över motionerna av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Därjämte ha yttranden i ärendet avgivits av styrelsen för Svenska landskommunernas förbund och styrelsen för Svenska stadsförbundet, vilka av utskottet beretts tillfälle därtill.

Gällande bestämmelser m. m.

Såsom erinrats i motionerna skola enligt 1943 års väglagstiftning de lokala vägintrössena, som tidigare företräts av vägstämmor och vägstyrelser, företrädas av vägnämnder och länsvägnämnder. Enligt 1 § lagen den 30 juni

1943 (nr 436) om sådana nämnder (nämndlagen) skola sålunda i varje län finnas *vägnämnder* och en *länsvägnämnd* för att i vägfrågor företräda de lokala vägintrössena på landet och i de städer, där kronan är väghållare. Till »landet» hör i väghållningshänseende enligt förarbetena till lagen även de stadsliknande samhällena. De lokala vägintrössena i de samhällena, som själva äro väghållare, skola däremot icke företrädas av vägnämnd. Dessa samhällena äro nämligen i väghållningshänseende likställda med flertalet städer.

Om motiven för organiserandet av vägnämnder och länsvägnämnder framhöll 1938 års sakkunniga för utredning av vägväsendets förstatligande, vägförstatligandekommittén, i sitt i april 1941 avgivna betänkande (SOU 1941: 12) bland annat följande.

De befogenheter, som böra givas de organ, som efter förstatligandet skola företräda de lokala intressena vid handläggning av fråga om byggande av väg, torde på detta område böra vara av ungefär samma slag och omfattning som de, vilka nu i fråga om planläggningen tillkomma vägstyrelser och vägstämmor, och sålunda vara av i huvudsak rådgivande natur. De nya organen böra var behöriga att taga initiativ till vägföretag samt såsom regel erhålla tillfälle att yttra sig över förslag som väckts av andra ävensom över upprättade arbetsplaner. Vid vägundersökningar böra ombud, utsedda av vederbörande organ, äga närvara för att framföra lokala synpunkter.

Det område, som ett dylikt organ skall företräda, får icke vara alltför vidsträckt, om representanterna, utan att vara alltför många, skola äga förutsättningar att i detalj uttala sig om vägbehoven inom området och om den ändamålsenligaste sträckningen av föreslagen väg. Å andra sidan bör området vara av den storlek, att representanterna äga erforderlig överblick över vägbehoven.

De lokala intressena vid upprättandet av flerårsplaner beaktas för närvarande huvudsakligen av länsstyrelserna. Helt visst komma dessa intressen även framdeles att tillvaratagas av länsstyrelserna vid planläggningen av vägbyggnadsverksamheten. Men även om de såsom regel äga ingående kännedom om sina län och vägbehoven, är det dock önskvärt att ha möjlighet att få upplysningar även från andra språkrör för de lokala intressena. Särskilt för det fall att distrikten omfatta större områden än länen är det — vid avvägningen av de lokala intressena i olika distriktsdelar — av värde att äga tillgång till ett organ, som företräder hela distriktets samlade vägintrössen. De uppgifter, som skulle tillkomma representanterna för de lokala intressena vid upprättandet av flerårsplaner, skola huvudsakligen bliva att uttala sig om vilka företag, som under den tid planläggningen avser böra komma till utförande och den inbördes ordningen mellan arbetena.

Kommittén framhöll, att det med hänsyn till de anspråk, som sålunda måste ställas på de rådgivande organen med avseende å olika uppgifter, torde vara nödvändigt att äga tillgång till dels ett mera lokalt betonat organ för handläggning av frågor, om och huru väg skule byggas, dels ock ett organ som skulle företräda hela distriktets samlade vägintrössen vid upprättandet av flerårsplaner. Området för det förra organet föreslogs skola i stort sett sammanfalla med de förutvarande vägdistrikten.

Departementschefen och riksdagen (se prop. nr 122/1942; andra särsk. utsk:s utl. nr 2/1942; r. skr. nr 325/1942) biträdde vad kommittén sålunda föreslagit med avseende å grunderna för den lokala representationen. Depar-

tementschefen förordade, att det organ, som skulle övertaga vägstämmornas och vägstyrelsernas rådgivande uppgifter vid handläggning av frågor om byggande av väg, förändring av enskild väg till allmän samt indragning av väg, skulle kallas vägnämnd. Det organ, som skulle företräda hela länets samlade vägintressen vid planläggningen av vägbyggnadsverksamheten, föreslogs skola benämnas länsvägnämnd.

Vägnämnds uppgifter framgå av 2 § nämndlagen, som lyder på följande sätt: »Vägnämnd har till uppgift att verka för att vägbehoven inom nämndens område på bästa sätt tillgodoses. I sådant hänseende har nämnden bland annat att avgiva av Konungen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, länsstyrelsen eller vägförvaltningen i länet infortrade yttranden i frågor om byggande av allmän väg, förändring av enskild väg till allmän, inrättande av särskild vinterväg och indragning av allmän väg samt att i övrigt fullgöra vad enligt denna lag eller särskild författning ankommer på vägnämnden. Vägnämnd äger jämväl i övrigt framställa förslag i frågor rörande vägväsendet och vägtrafiken inom nämndens område samt må hos Konungen anföra besvär över beslut, som meddelats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller länsstyrelsen.»

I det riksdagen i propositionen nr 223/1943 förelagda förslaget till lagtext hade sista meningen i lagrummet följande lydelse: »Vägnämnd må hos Konungen anföra besvär över beslut, som meddelats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller länsstyrelsen.»

Beträffande motiven för förslaget hänvisade departementschefen till vad 1942 års vägsakkunniga anfört därom i sitt den 27 januari 1943 avgivna betänkande (SOU 1943: 1). De sakkunniga anförde i denna sak följande:

Enligt de antagna huvudgrunderna för reformen skola vägnämndens främsta uppgifter vara att taga initiativ och att yttra sig i vägfrågor samt att vid behov överklaga beslut i sådana frågor. Sammanfattningsvis torde dessa uppgifter innefattas i den i första stycket stadgade skyldigheten för vägnämnd att verka för att vägbehoven inom nämndens område på bästa sätt tillgodoses. Att nämnden äger taga initiativ torde inte behöva uttryckligen angivas. Indirekt framgår denna befogenhet av avfattningen av 5 § i förslaget till vägstadga (»där ansökningen gjorts av annan än vägnämnden»).

I förevarande § angivas endast de viktigaste av vägnämndens uppgifter. Någon fullständig uppräknning av dessa torde icke erfordras.

I utskottsutlåtandet (d. v. s. andra särsk. utsk:s ovan angivna utl. nr 2/1942) förutsattes, att vägnämndens ledamöter före avgivandet av infortrat yttrande skulle samråda med lokala myndigheter och ordsborna, så att de lokala synpunkterna bleve allsidigt belysta i nämndens yttranden. Detta har icke ansetts behöva angivas i författningstexten. De sakkunniga förutsätta nämligen, att vad utskottet sålunda uttalat skall iakttagas även utan särskild föreskrift härom.

I propositionen på detta avsnitt redovisas ett yttrande av Svenska vägstyrelsernas förbund av följande innehåll:

Vägnämnd skall företräda de lokala vägintressen. Till dessa intressen hör emellertid även vägnarnas väl avvägda underhåll. Det kan tänkas, att det lokala ställiga organet icke alltid kommer att handla på det för orten lämpligaste sättet, då det gäller underhållet, särskilt i fråga om vinterväghåll-

ningen. Någon möjlighet att då erhålla rättelse annat än genom klagomål av enskild person synes icke föreligga. Ett sådant klagomål torde också ha föga utsikt att få någon verkan. Om vägnämnden i stället hade möjlighet att ingripa genom att hos länsstyrelsen eller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen påtala uppenbara missförhållanden skulle mycket vara vunnet.

Departementschefen anförde följande:

Av skäl, som jag anförde vid 5 § i förslaget till väglag, torde något behov av fortlöpande uppsikt över sättet för väghållningens ombesörjande från länsstyrelsernas eller vägnämndernas sida icke komma att föreligga. Jag kan därför icke biträda ändringsyrkandena i denna del.

Andra särskilda utskottet anförde i sitt utlåtande nr 2/1943 följande:

Beträffande vägnämndernas uppgifter har i de likalydande motionerna I: 277 och II: 378 yrkats, att vägnämnden tillerkännes rätt att själv framställa förslag i frågor rörande vägväsendet och vägtrafiken i orten. Vidare har i motionen II: 405 hemställts, att riksdagen måtte besluta att i vägnämndernas uppgifter »även måtte ingå rätt för vägnämnderna till övervakning av vägunderhållet samt vid eventuell misskötsel av detsamma rätt att till länsstyrelsen anmäla förhållandet».

Något behov av fortlöpande kontroll över vägunderhållet torde visserligen, såsom i propositionen framhålles, icke finnas. Någon sådan kontroll bör därför icke ingå i nämndens uppgifter. Skulle emellertid misskötsel av underhållet förekomma, bör vägnämnden ha möjlighet att göra erforderliga framställningar, i första hand till vägförvaltningen eller länsstyrelsen eller ock till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller Kungl. Maj:t. Vidare kunna vägförvaltningarna och bygden ha olika meningar om behovet av snöplogning o. d. I sådana fall bör det tillkomma nämnden att föra talan för de lokala intressena. Nämnden bör även ha möjlighet att taga initiativ till åtgärder för trafiksäkerhetens främjande, exempelvis uppsättande av skyddsvärn och dylikt. Då av paragrafens avfattning icke med tydlighet framgår, att nämnden har nu berörda befogenheter, anser utskottet lagrummet böra kompletteras med bestämmelser av huvudsakligen det innehåll, som föreslagits i motionerna I: 277 och II: 378. Härigenom torde även syftet med motionen II: 405 vara tillgodosett.

Vägnämndernas områden bestämmas av Konungen. Därvid iakttages, att delar av samma kommun icke förläggas till olika vägnämndsområden inom länet samt att sådant område icke må omfatta kommuner inom skilda län (3 § nämndlagen). Enligt kungörelsen den 30 augusti 1943 (nr 683) om rikets indelning i vägnämndsområden sammfaller nämnda indelning i stort sett med den förut gällande indelningen i vägdistrikt.

Vägnämnd skall bestå av fem ledamöter. Ledamöter jämte suppleanter för dem väljas, om vägnämndsområdet utgöres av endast en kommun, av dennas fullmäktige och eljest av ombud för de i området ingående kommunerna (4 § nämndlagen). Eftersom blott ett mindre antal vägnämndsområden torde bestå av endast en kommun, skola vägnämndsledamöterna följaktligen regelmässigt väljas av ombud för de i vägnämndsområdet ingående kommunerna. Förfarings sättet ansluter sig till förut gällande ordning och betingas enligt förarbetena av att alla kommuner skola få tillfälle att deltaga i valet av vägnämndsledamöter samt är avsett att utgöra en garanti för att vägnämnden blir ett språkrör för de lokala intressena.

Ombuden jämte suppleanter för dem väljas av kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige eller, där kommunalfullmäktige icke finnas, å kommunalstämma. Sker valet å kommunalstämma äger envar, som är röstberättigad i kommunens allmänna angelägenheter, rösträtt. Varje röstande äger en röst. Vid lika röstetal skiljer lotten. Antalet ombud bestämmes i förhållande till folkmängden sålunda, att envar kommun utser ett ombud för varje påbörjat befolkningstal av 2 000 eller det lägre tal, som må erfordras för att antalet ombud för hela vägnämndsområdet skall uppgå till minst 10 (5 § nämndlagen).

Länsvägnämnds uppgifter framgå av 20 § i lagen där det stadgas, att länsvägnämnd har till uppgift att verka för att vägfrågor, som äro gemensamma för flera eller alla vägnämndsområdena inom länet, erhålla den för hela länet ändamålsenligaste lösningen. Länsvägnämnd har bland annat att avgiva av Konungen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, länsstyrelsen eller vägförvaltningen i länet infordrat yttrande samt att i övrigt fullgöra vad enligt nämndlagen eller särskild författning ankommer på nämnden. Länsvägnämnden må hos Konungen anföra besvär över beslut, som meddelats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller länsstyrelsen.

Ledamöterna i länsvägnämnden utses av länsstyrelsen samt skogsvårdsstyrelsen (skogsvårdsstyrelserna) och vägnämnderna i länet så, att länsstyrelsen förordnar två ledamöter samt skogsvårdsstyrelsen (en var av skogsvårdsstyrelserna) och varje vägnämnd en ledamot, dock att vägnämnd i Gotlands län utser två ledamöter. För varje ledamot utses i enahanda ordning en suppleant (21 §).

Av förarbetena till lagen framgår att länsvägnämnd har att företråda hela länets samlade vägintressen, särskilt vid fördelningen av vägbyggnadsmedlen. Nämndens viktigaste uppgift är sålunda att medverka vid upprättandet av flerårsplaner. Därvid har nämnden att uttala sig om vilka vägföretag inom länet som böra komma till utförande och den inbördes ordningen mellan dem. Till nämnden skall vidare för yttrande hänskjutas sådana å vägnämnd ankommande vägbyggnadsfrågor, som äro gemensamma för två eller flera vägnämndsområden och vari vägnämnderna ha skiljaktiga meningar. I enlighet härmed har länsvägnämndens uppgift angivits vara att vaka över att vägfrågor, som äro gemensamma för flera eller alla vägnämndsområden inom länet, erhålla den för hela länet ändamålsenligaste lösningen.

Länsvägnämndens uppgift skall icke begränsas blott till att avgiva infordrade yttranden. Nämnden skall därjämte äga befogenhet att taga erforderliga initiativ samt att överklaga beslut, som meddelats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller länsstyrelsen.

Vägnämnder och länsvägnämnder väljas för en tid av fyra år (5 och 22 §§). Första valet verkställdes hösten 1943 och första perioden avsåg övergångsvis tiden från och med den 16 november 1943 till och med utgången av år 1947 för vägnämnderna, samt tiden från och med den 1 december 1943 till och med utgången av februari månad 1948 för länsvägnämnderna.

Såväl vägnämnd som länsvägnämnd äga själva enligt 13 och 24 §§ i lagen bestämma var, när och hur ofta nämnden skall sammantråda. Det är i lagen

även sörjt för att vägdirektören eller annan tjänsteman vid vägförvaltningen skall tillhandagå nämnden med upplysningar.

Av förarbetena framgår, att de ärenden, som ankomma på vägnämnd böra, där så är möjligt, sammanföras till gemensam handläggning, så att antalet sammanträden begränsas. Departementschefen sade sig förutsätta, att länsstyrelserna komme att ha sin uppmärksamhet riktad på denna sak. För att möjliggöra viss kontroll från länsstyrelsernas sida skall meddelande om utsatt sammanträde insändas till länsstyrelsen. Föreskrift härom erfordras även för att bereda landshövding och vägdirektör tillfälle att närvara vid sammanträde.

Syftet med bestämmelsen om att landshövding och vägdirektör eller representant för dem äga närvara vid vägnämnds sammanträde är att i viktiga frågor åstadkomma den kontakt mellan nämnden samt länsstyrelsen och vägförvaltningen, som erfordras för att vägfrågorna skola kunna lösas på bästa sätt. För att vägnämnden skall kunna erhålla det biträde, som kan behövas, har föreskrivits, att vägdirektören eller annan av honom utsedd tjänsteman vid vägförvaltningen skall på därom framställd begäran av vägnämndens ordförande närvara vid sammanträde för att tillhandagå med upplysningar.

Vägnämndernas möjlighet att genom resor hålla sig underrättade om vägförhållandena är tillgodosedd därigenom att sammanträdena i anslutning till aktuella vägfrågor kunna hållas på olika platser (13 §). Däremot lärer vägnämnd icke äga verkställa resor utom sitt vägnämndsområde. Därom anförde departementschefen följande i 1943 års proposition:

I anledning av länsstyrelsens i Örebro län förslag om att ersättning av statsmedel skulle utgå till vägnämndernas ledamöter, om samtliga nämnder i länet kallades till sammanträde för att bese utförda vägarbeten eller för att dryfta gemensamma angelägenheter, vill jag framhålla, att om behov uppkommer av att orientera vägnämnderna om viss fråga eller att bereda representanter för vägintrössena i skilda delar av länet tillfälle att giva uttryck åt sina synpunkter, detta lämpligast och billigast kan ske på det sätt, att länsvägnämnden kallas till sammanträde. Då varje vägnämnd kommer att ha en representant i länsvägnämnden, kan på detta sätt för information och meningsutbyte ernås en god kontakt med de olika nämnderna.

Motionärernas förslag.

I samtliga motioner har framhållits, att de lokala intrössena icke på tillbörligt sätt kunnat göra sig gällande inom den nya vägorganisationen.

I motionen II: 114 anföres sålunda, att erfarenheterna på området gäve vid handen att vägnämnderna allenast anlätades för avgivande av yttranden i den mån sådant uttryckligen påkallades av överordnad myndighet samt i övrigt ställdes helt utanför varje slags befattning med ärenden rörande vägnätet inom respektive vägnämndsområden. Med hänsyn till den numera högst avsevärt ökade omfattningen av väghållningen, därvid omfånget i icke ringa mån föranleddes av de senaste årens nödtvungna begränsning av un-

derhåll och nybyggnad, vore det av synnerlig vikt att vägnämnderna toges i anspråk för utövande av sina befogenheter. Detta torde dock ej kunna ske utan riksdagens medverkan i form av framställning om utredning i ärendet genom Kungl. Maj:ts försorg. Vid en sådan utredning torde främst böra övervägas, huruvida och i vad omfattning gällande bestämmelser rörande vägnämnds arbetsuppgifter och befogenhetsområde vore lämpligt avvägda med hänsyn till nämndens uppgift att inom ramen för den statliga vägförvaltningen företräda lokala väginressen, samt i anslutning därtill upprättas förslag till förändringar och kompletteringar av gällande bestämmelser på området, som funnes av föreliggande behov påkallade. I samband härmed syntes utredningen jämväl böra taga sikte på de ytterligare omständigheter och förhållanden, som vid omprövning funnes ägnade att medföra önskvärd samverkan mellan statens vägförvaltning och lokala väginressen.

I de likalydande motionerna I: 180 och II: 279 anses en lösning av förevarande fråga kunna vinnas genom att de ovan nämnda vägombuden, vilkas enda uppgift för närvarande vore att välja ledamöter i vägnämnd, gäves en mera verksam funktion inom vägväsendet på så sätt att de skulle minst en gång om året, förslagsvis i oktober, samt i övrigt så ofta befunnas nödigt eller lämpligt samlas till ombudsstämma inom respektive vägnämndsområde för att därvid ingående kunna dryfta de lokala vägfrågorna inom området samt för vägnämnden framlägga de förslag till åtgärder och ingripanden, som de funne påkallade. Vägnämnden borde därefter med eget yttrande, därest vägstämmans framställning ej innebure hemställan till vägnämnden om överklagande av visst beslut, som fattats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller länsstyrelsen, snarast översända förslaget till den myndighet saken närmast rörde i enlighet med vad i 2 § i nämndlagen stadgades.

Kallelse till ordinarie årsstämma med ombuden borde på lämpligt sätt utfärdas av vägnämndens ordförande samt vara ombuden till handa senast 8 dagar före sammanträdet. I övrigt borde ombudsstämma kunna sammankallas med samma förfaringssätt på initiativ av vägnämnd, dess ordförande eller vägförvaltningen i länet för inhämtande av yttranden eller förslag i frågor av mera tillfällig art. För de med sammanträde förenade kostnaderna borde ombud erhålla skäligen rese- och traktamentsersättning.

Dessa vägombud för varje kommun skulle därigenom på sätt och vis inom sitt vägnämndsområde erhålla liknande funktion som sockenombuden vid de tidigare vägstämmorna, och därigenom skulle säkerligen även vinnas en bättre uppsikt över det lokala vägnätet i enlighet med de önskemål, som kunde förefinnas i de olika bygderna.

På grund av det sätt, varpå dessa ombud utsåges, d. v. s. såsom bygderepresentanter eller sockenombud, måste de förutsättas ha god kännedom om och stora möjligheter att snabbt bli underkunniga om sådana lokala vägförhållanden inom kommunen eller den del av kommunen, inom vilken de vore bosatta, som påkallade ingripanden av större eller mindre skyndsamhet från vägförvaltningens sida, varför de säkerligen skulle kunna göra en verksam insats för vägväsendets förbättrande.

Någon större omarbetning av lagen om vägnämnder och länsvägnämnder torde enligt motionärernas uppfattning icke vara behövlig för planens genomförande, varför förslag till erforderlig författningstext lämpligen torde kunna utarbetas av vederbörande riksdagsutskott.

Yttrandena.

Av de infortrade utlåtandena går väg- och vattenbyggnadsstyrelsens yttrande i avstyrkande riktning. Styrelsen har icke funnit tillräckliga skäl ha förebragts för att de i motionerna berörda frågorna skulle göras till föremål för utredning. I de övriga utlåtandena ha uttalats olika uppfattningar rörande lämpligheten av motionärernas förslag. Styrelsen för svenska landskommunernas förbund framhåller sålunda, att det förefölle som om de i motionen II: 114 berörda frågorna vore förtjänta av att närmare utredas. Däremot syntes det enligt styrelsens mening mindre lämpligt att i enlighet med vad som föreslagits i de likalydande motionerna I: 180 och II: 279 under hela året parallellt med vägnämnder och länsvägnämnder också ha vägstämmor. Även hithörande frågor syntes emellertid lämpligen kunna göras till föremål för vidare utredning i samband med att möjligheterna att utvidga nämndernas kompetens utreddes. Styrelsen för svenska stadsförbundet har förklarat sig icke hysa någon tilltro till att en författningsändring i enlighet med vad som ifrågasatts i motionen II: 114 skulle kunna bli till mycken nytta. Mera påtagliga resultat syntes kunna vinnas genom en utbyggnad av vägnämndsorganisationen i enlighet med vad som föreslagits i de likalydande motionerna I: 180 och II: 279. Sammanfattningsvis har styrelsen framhållit, att kravet på ett verkligt effektivt lokalt inflytande på vägväsendets område måste anses synnerligen befogat och att det därför vore angeläget, att frågan om vad som kunde åtgöras för att säkerställa sådant inflytande upptoges till förnyat övervägande. Förslaget om inrättande av en ombudsstämma för vägnämndsområdena syntes innebära en värdefull åtgärd i detta syfte.

I övrigt må ur de inkomna yttrandena återges följande.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anför:

Vägnämnds- och länsvägnämndsorganisationen är rätt ny. Det kräves viss tid innan organisationen så att säga vuxit in i de nya förhållandena. Då emellertid nämnderna enligt de för dem gällande bestämmelserna äga själva informera sig om vägförhållandena och erhålla upplysningar från vägförvaltningarna samt icke blott avgiva infortrade utlåtanden utan även taga initiativ i vägfrågor, lär det i allt väsentligt bero på nämnderna själva huruvida de lokala vägintressena bliva på ett rationellt och riktigt sätt företrädna. Med anledning härav bör ytterligare någon tids erfarenhet avvaktas innan förnyade utredningar på området igångsätts och förnyade överväganden planeras.

Styrelsen är väl medveten om att nämndernas arbete är beroende av samarbetet med vägförvaltningarna. I den mån detta samarbete varit beroende av personligt initiativ från vederbörande vägdirektör, kan det i någon mån ha varierat från län till län. Styrelsen är emellertid beslutna att befrämja ett gott samarbete mellan nämnderna och vägförvaltningarna. — Denna fråga togs upp av den av statens sakrevision tillsatte utredningsmannen, f. d. general-

direktören A. Granholm, för undersökning av organisationen för och det praktiska bedrivandet av anläggnings- och underhållsverksamheten m. m. inom vägväsendet. Utredningsmannen anför därom följande i sitt den 29 september 1945 avgivna betänkande (s. 56 och 57).

Vägnämnderna skola enligt gällande lag verka för att vägbehoven inom en nämnds område på bästa sätt tillgodoses. Denna bestämmelse tyder jag så, att omsorgen skall gälla även i avseende på det löpande vägunderhållet. Nu hör man emellertid ofta, att en vägnämndsordförande icke, som på sin tid en vägstyrelseordförande, har tillfälle att beresa vägarna inom sitt område och göra iakttagelser angående dessas skötsel och bestånd. Hans omdöme blir därför ofta mera grundat på hörsägner. Jag vill därför rekommendera, att vägnämndsordförandena beredas tillfälle, att när så kan vara lägligt för bägge parter, medfölja vägmästarna på deras inspektionsresor i arbetsområdena. Tillfälle kan därvid givas att göra gemensamma iakttagelser samt att diskutera underhållsbehov och behov av åtgärder för deras tillgodoseende samt möjligheterna för dylika. Ordförandena kunna därigenom få förklaringar, bliva underrättade om avsikter och syften m. m. Ett dylikt system bör kunna medverka till att en bättre förståelse kommer till stånd. Jag förutsätter härvidlag, att vad som under vägnämndsordförandenas och vägmästarnas gemensamma resor framkommer av vikt, även skall av vägmästaren meddelas till vägförvaltningen för prövning och förvaltningens eventuella åtgärder.

Likaså anser jag det vore av värde, om ordförandena för länsvägnämnderna då och då inbjödes att medfölja på inspektionsresor, som företagas av vägdirektör eller vägingenjör. Icke minst värdefullt anser jag det vore, om länsvägnämndernas ordförande före vägförvaltningens slutbehandling av periodiska förslag till styrelsen angående underhållskostnadsstaten för kommande budgetår finge träffas vid en sammankomst med vägförvaltningen och därvid erhöle en muntlig redogörelse för vad förvaltningen i detta hänseende avser att göra samt grunderna varpå detta vilar.

I sitt över betänkandet till sakrevisionen avgivna yttrande har styrelsen förklarat sig beredd att, på sätt utredningsmannen föreslagit, medverka till att vägnämnds- och länsvägnämndsordförandena finge tillfälle medfölja på förvaltningspersonalens tjänsteresor. Styrelsen förklarade sig dock anse att det icke vore lämpligt att dessa resor skedde med vägmästarna. Det vore angeläget att samarbete ordnades med de högre tjänstemännen, vilka med sin vidare överblick kunde lämna säkrare informationer.

Styrelsen för Svenska landskommunernas förbund har anfört följande:

Sedan det allmänna vägväsendet förstatligats ha föga mer än två år förflutit. Känt är att väghållningen under denna tid uppvisat åtskilliga brister. I huvudsak torde detta kunna förklaras av att vägarna icke alltid voro i så gott skick, då de övertogos, av otillräckliga anslag till vägbyggande och vägförbättring samt av brist på arbetskraft. För en höjning av vägstandarden krävs i främsta rummet ökade statsanslag. Styrelsen är väl medveten härom liksom om att erfarenheterna från den korta tid, som gått, sedan reformen trädde i kraft, icke tillåta några bestämda slutsatser om den nya vägorganisationens verknings sätt. Vad nedan anföres om det kommunala medinflytandets eventuella stärkande till bättre överensstämmelse med lagstiftarnas intentioner är därför icke avsett som kritik mot vägförvaltningarnas sätt att sköta sina uppgifter.

Ett av de skäl, som på sin tid åberopades mot ett förstatligande av det allmänna vägväsendet, var att efter en sådan åtgärd de lokala intressena skulle få svårare än förut att hävda sig i frågor rörande väghållningen. På

denna punkt synes utvecklingen efter reformens genomförande i viss mån ha givit kritikerna rätt. Det torde sålunda, såsom också framhållits i förevarande motioner, få anses obestriddigt att vägnämnderna, vilka äro de lokala vägintrössernas främsta företrädare inom den nya vägorganisationen, åtminstone hittills icke infriat på dem ställda förväntningar. På de flesta håll synes deras verksamhet ha inskränkt sig till besvarandet av remisser i de ärenden, som de statliga myndigheterna enligt olika lagrum varit skyldiga att underställa dem. Endast undantagsvis ha nämnderna i andra sammanhang gjort självständiga insatser. Anledningarna till denna överksamhet ha varit flera. En av orsakerna till inaktiviteten har förmodligen varit att nämnderna icke såsom vägstyrelser och vägstämmor haft att bevaka några vägförvaltningsområdenas egna ekonomiska intressen. Men vid sidan härav kan också oförmåga från vägnämndernas och allmänhetens sida att sätta sig in i och utnyttja de möjligheter till medinflytande, som den gällande väglagstiftningen faktiskt öppnar, ha medverkat till den uppkomna situationen.

Om man liksom stiftarna till 1943 års väglagar utgår från att självständiga insatser från de lokala intresserepresentationerna äro önskvärda — en uppfattning, som styrelsen delar — kan man icke anse det aktuella läget tillfredsställande. Fråga uppstår då hur man skall kunna aktivisera de lokala intresserepresentationerna inom vägväsendet, så att deras verksamhet bättre kommer att motsvara lagstiftarens intentioner. En utväg — den närmast ligande — vore att genom upplysningsverksamhet göra vägnämnder och allmänhet mera medvetna om den roll, som lagstiftaren velat anförtro nämnderna. En annan vore att öka de lokala intressernas möjligheter att påverka väghållningen. Den senare utvägen förordas i förevarande motioner. I en av dessa föreslås sålunda en utvidgning av vägnämndernas uppgiftsområde. I de övriga motionerna föreslås åter en utbyggnad av den lokala vägorganisationen. Motionärerna föreslå sålunda att vägorganisationen i alla de fall, där vägnämndsområdena icke sammanfalla med en enda kommun, bör kompletteras med en årligen sammanträdande stämma, bestående av vägombuden.

Vägnämndernas kompetens regleras i nämndlagens 2 §. Denna innehåller tre stycken. I ett första stycke anges vägnämnds uppgift vara att verka för att vägbehoven inom nämndens område på bästa sätt tillgodoses, i ett andra stycke, med vilket olika lagrum i vägstadgan korrespondera, anges att vägnämnden bland annat har att avgiva av olika myndigheter infordrade yttranden i frågor om byggande av allmän väg, förändring av enskild väg till allmän, inrättande av särskild vinterväg och indragning av allmän väg samt att i övrigt fullgöra vad enligt nämndlagen eller särskild författning ankommer på vägnämnden. I det tredje och sista stycket tillerkännes vägnämnden slutligen rätt att jämväl i övrigt framställa förslag rörande vägväsendet och vägtrafiken inom nämndens område samt besvärsmått hos Kungl. Majt över beslut, som meddelats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller länsstyrelse. Av förarbetena till lagrummet samt en av en utav 1942 års vägsakkunniga (Bexelius) utgiven kommentar till 1943 års väglagstiftning framgår att detta stycke även avser att möjliggöra för vägnämnd att i fall av misskötsel av underhåll göra erforderliga framställningar till vägförvaltning eller länsstyrelse eller också till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller Kungl. Maj:t.

Ehuru lagstiftarna icke tilldelat vägnämnden någon rätt att på egen hand ingripa i frågor rörande vägunderhållets tillgodoseende och trafiksäkerheten ha de alltså genom nämnda lagrum velat bereda nämnden möjlighet att inför vägmyndigheterna föra de lokala intressernas talan i dylika frågor. Lagstiftarna ha tvivelsutan tänkt sig att enskilda vägintrössenter, som ha sär-

skilda önskemål beträffande väghållningen, skulle begagna sig av vägnämnderna såsom ett slags mellaninstans. Genom att ställa sig bakom sådana önskemål skulle vägnämnderna förläna framställningarna ökad auktoritet. Nämnderna skulle med andra ord utgöra ett slags kristallisationspunkter för de lokala vägintrössena. Såsom tidigare framhållits synes emellertid i stället den felaktiga uppfattningen att vägnämnderna endast utgöra remissinstanser i vissa uppräknade frågor ha vunnit en ganska allmän spridning. Det är sålunda icke ovanligt att till och med ledamöter i vägnämnder beklaga sig över att nämnderna endast ha passiva uppgifter.

Enligt styrelsens mening är det föga troligt att man endast genom upplysning skulle kunna komma den hos allmänheten och vägnämnderna själva redan inrotade uppfattningen om vägnämndernas relativa betydelselöshet till livs. Hur önskvärdt det än vore är det väl heller knappast troligt att vägmyndigheterna av fri vilja skulle inhämta vägnämndernas yttranden i andra frågor än dem, där remisserna äro obligatoriskt föreskrivna. Det återstår då endast möjligheten att genom ändrade föreskrifter få rätta till saken. Åtgärder i dylikt syfte skulle antingen kunna gå ut på en omredigering av 2 § nämndlagen, så att den framdeles klarare än nu angäve vilka uppgifter, som tillärnats vägnämnderna, eller också avse att tillägga nämnderna nya uppgifter av vikt. För sin del tror styrelsen icke att enbart en utförligare katalogisering av nämndernas uppgifter bleve tillfyllest. Om ändamålet, att öka vägnämndernas betydelse, skall vinnas, fordras enligt styrelsens mening en kompetensutvidgning. Beslutar man sig för detta synes det ligga närmast till hands att ge nämnderna en starkare ställning i frågor, som röra vägunderhållet. I 5 § väglagen stadgas helt allmänt att väg skall hållas i ett för samfärdseln tillfredsställande skick. Om man bortser från bestämmelsens skadeståndsrättsliga betydelse låter det sig nog sägas att detta stadgande för närvarande väsentligen har betydelse av direktiv för väghållaren. Om på landet, där Kronan regelmässigt är väghållare, en person anser att vägförvaltningen eftersatt vägunderhållet och på grund härav vill rikta anmärkningar mot vägförvaltningen, är det de statliga myndigheterna själva som pröva om anmärkningen är befogad. Någon skyldighet att i dylika frågor höra vägnämnderna föreligger ej. Enligt styrelsens mening kan det ifrågasättas om icke vägmyndigheterna åtminstone i viss utsträckning borde åläggas att till vägnämnd remittera skriftliga framställningar från enskilda i vägunderhållsfrågor. Om ett sådant remissförfarande bleve regel skulle följden förmodligen bli att vederbörande enskilde förslagsställare eller klagande för tidsvinnande föredroge att inge sin framställning till nämnden för vidarebefordran till vägmyndigheten med nämndens eget till- eller avstyrkande. Förmodligen skulle man därefter — och sedan vägnämndsledamöternas rätt att vid syn erhålla rese- och traktamentsersättningar klart fastslagits — kunna räkna med ökad självverksamhet från nämndernas sida. Med det nu anförda har styrelsen icke velat uttala sig i frågan på vad sätt, genom ändringar i nämndlagen eller i annan ordning, exempelvis genom kungligt cirkulär till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, det önskade resultatet skulle åvägbringas. Styrelsen är icke heller i tillfälle att uttala någon bestämd mening rörande omfattningen av den nya remisskyldigheten från vägmyndigheternas sida. Det förefaller emellertid styrelsen som om dessa frågor vore förtjänta av att närmare utredas. Styrelsen vill därför tillstyrka bifall till motionen II: 114.

Vad de övriga båda motionerna angår ha förslagsställarna tydligen tänkt sig att en kanalisering av det kommunala vägintröset genom införandet av särskilda vägstämmor i vägnämndsområden bestående av mer än en kommun skulle vara ägnad att göra både nämnder och kommuner mera medvetna om sin roll av företrädare för de lokala intrössena på förevarande om-

råde. Det är dock svårt att säga om vinsten härav skulle uppväga nackdelarna med en ytterligare utbyggnad av vägorganisationen. I varje fall torde de föreslagna vägstämmornas självverksamhet böra begränsas till ett årligt sammanträde i december månad. Vid dessa sammanträden skulle vägombuden, som vart fjärde år ändock skola förrätta val vid denna tidpunkt, med fördel kunna diskutera olika för kommunerna inom vägnämndsområdet gemensamma spörsmål och besluta de framställningar till vägmyndigheterna, som överläggningarna kunde påkalla. Att under hela året parallellt med vägnämnderna ha vägstämmor förefaller däremot styrelsen mindre välbetänkt. Även hithörande frågor synas emellertid lämpligen kunna göras till föremål för vidare utredning i samband med att möjligheterna att utvidga nämndernas kompetens utredas.

Styrelsen för Svenska stadsförbundet anför:

Såsom även i motionerna erinrats har den nuvarande organisationen för tillvaratagande av de lokala intressena inom det förstatligade vägväsendet endast fungerat under kort tid, varunder högst onormala förutsättningar för väghållningens fullgörande varit för handen. Att bygga några krav på mera genomgripande förändringar av organisationen enbart på erfarenheterna från denna tid synes därför icke befogat. Vad angår bedömandet av de i motionerna behandlade spörsmålen speciellt ur stadsförbundets synpunkt är också att märka, att huvudparten av den allmänna väghållningen — inklusive därmed jämställd gatuhållning — inom städernas områden faller utanför denna organisations verksamhet. Av förbundets medlemmar beröras sålunda endast en del av de minsta städerna samt flertalet köpingar och municipalsamhällen av de spörsmål motionärerna riktat uppmärksamheten på. Det ligger i sakens natur, att deras i viss mån speciella intressen på området under alla förhållanden måste ha svårt att göra sig gällande vid sidan av de vida starkare företrädda landsbygdsintressena i den organisation, varom här är fråga. Styrelsen vill dock härvidlag framhålla att några särskilda klagomål, grundade på erfarenheterna under de senaste åren, icke från de ifrågavarande stadssamhälle- nas sida kommit till förbundsledningens kännedom i hithörande hänseenden.

Emellertid betvivlar styrelsen ingalunda, att den nuvarande organisationen för tillvaratagande av de lokala intressena med avseende å väghållningen har mycket små möjligheter att göra sig så gällande som tillbörligt är. Från kommunalt håll kan man icke underlåta att härvidlag peka på den i alla möjliga sammanhang framträdande ovilligheten från förvaltande statliga myndigheters sida att ge utrymme åt effektivt lokalt inflytande på de allmänna angelägenheternas handhavande. Denna ovillighet kommer mycket starkt till synes t. o. m. när en statlig myndighet formellt endast har att utöva tillsyn inom viss gren av samhällelig verksamhet. Man kan då så mycket mindre vänta sig att inställningen skall vara en annan, när verksamheten — såsom numera be- träffande vägväsendet — klart angivits som en statlig förvaltningsuppgift.

Styrelsen är förvissad om att första förutsättningen för att verkligen säkerställa lokalt inflytande inom de statliga förvaltningsmyndigheternas gebit är att man från statsmakternas sida inriktar dessa myndigheters handlande på största möjliga samarbete med förefintliga, lokalt utsedda organ inom resp. förvaltningsområden. Vad som framför allt erfordras är enligt styrelsens mening, med andra ord, att dessa myndigheter fatta sin uppgift vara att verkligen söka sådant samarbete och icke endast att till nöds och blott formellt iakt- taga de uttryckliga föreskrifter om dylikt samarbete, som kunna vara givna.

Särskilt vad angår det i motionen II: 114 utan närmare precisering fram- förda kravet på ändrade bestämmelser i syfte att göra vägnämndernas in- satsmer effektiva, kan man knappast tro att mycket skulle vinnas genom

författningsändring. Mera påtagliga resultat torde väl däremot det i de bägge andra motionerna framställda förslaget om vägnämndsorganisationens utbyggnad kunna giva. Såsom påpekats i dessa motioner kan endast en mindre del av kommunerna vara representerade i vägnämnderna, och de lokala intressena kunna vid sådant förhållande svårligen anses vara tillräckligt företrädda genom dessa nämnder. Att tillskapa en ombudsstämma för vägnämndsområdena efter de linjer, som angivits i motionen, borde därför innebära en förbättring av den lokala organisationen. Därigenom skulle man i vart fall öka möjligheterna att få önskemål från särskilda delar av vägnämndsområdet åtminstone framförda till diskussion och till det beaktande, som den statliga vägförvaltningen sedan kunde finna sig böra ägna däråt.

Motionärernas påstående, att de lokala intressena efter genomförandet av den nya vägorganisationen haft tämligen svårt att göra sig gällande, har i viss omfattning vunnit stöd i de av utskottet införskaffade utlåtandena i ärendet. Även utskottet är medvetet om att så understundom varit fallet. Vissa skäl kunde sålunda synas tala för att frågan om vad som borde åtgöras för att säkerställa ett ökat inflytande för dessa intressen i anslutning till vad som föreslagits i motionen II: 114 upptoges till förnyat övervägande. Även det i de likalydande motionerna I: 180 och II: 279 framlagda förslaget, att en vägstämмоorganisation skulle tillskapas vid sidan av de nuvarande vägnämnderna och länsvägnämnderna, synes ur dessa synpunkter ha visst fog för sig.

Emellertid vill det förefalla utskottet, som om även inom ramen för den nu gällande lagstiftningen på området möjligheter funnes för de lokala intressena att göra sig gällande i betydligt större omfattning än som hittills synes ha skett. Utskottet får i detta avseende erinra om de möjligheter att taga initiativ i vägfrågor, som ostridigt stå öppna för vägnämnderna och länsvägnämnderna. I vad mån dessa möjligheter utnyttjas synes, såsom framhållits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, i viss utsträckning bero på nämnderna själva. Vad särskilt rör det i motionerna I: 180 och II: 279 påtalade förhållandet, att ett mycket stort antal kommuner med de nu gällande bestämmelserna sakna representanter i nämnderna torde därjämte få framhållas, att den förändring i kommunindelningen, som torde bli en följd av kommunindelningskommitténs den 26 september 1945 avlämnade betänkande med förslag till riktlinjer för en revision av rikets indelning i borgerliga primärkommuner, torde medföra en förbättring i detta avseende.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förklarat sig beredd att medverka till ett ökat samarbete mellan de lokala vägförvaltningarna samt vägnämnder och länsvägnämnder, bland annat genom att dessas ordförande skulle givas tillfälle att medfölja på förvaltningspersonalens tjänsteresor. Det synes lämpligt att resultatet härav avvaktas, innan ytterligare åtgärder vidtagas på området. Den tid som förflutit sedan de nu gällande bestämmelserna trätt i kraft torde också vara väl kort, för att man med säkerhet skulle kunna bedöma hur den nuvarande organisationen fungerar, i all synnerhet som förhållandena på området därunder till följd av kriget icke kunna betecknas som normala. Med hänsyn till det anförda och

Utskottet.

då utskottet utgår ifrån att såväl Kungl. Maj:t som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ha sin uppmärksamhet riktad på nu berörda frågor och vidtaga de åtgärder, som i förevarande avseende kunna anses lämpliga, anser sig utskottet icke böra föreslå riksdagen att vidtaga några åtgärder i anslutning till motionerna.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att motionerna II: 114 samt I: 180 och II: 279, likalydande, icke må föranlåda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 4 juni 1946.

På jordbruksutskottets vägnar:

ABEL ANDERSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Carl Edmund Eriksson, Alfred Andersson, Gabrielsson, Anderberg, Näslund, Dahlström* och *Hagman*, samt

från andra kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Gustafson i Vimmerby, Ericsson i Sörsjön, Carlström, Lundbom, Andersson i Hyssna* och fru *Eriksson*.

R e s e r v a t i o n

av herr *Hagman*.
